

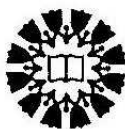
۲۱۲۲۳۸۷

برنامه ریزی درسی
در دوره تحصیلی متوسطه
«رشته دانشجویان تحصیلات تکمیلی»

دکتر حسن ملک

تهران

۱۳۹۸



سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)

پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی

سرشناسه: ملکی، حسن، ۱۳۳۳-

عنوان و نام پدیدآور: برنامه‌ریزی درسی در دوره تحصیلی متوسطه «ویژه دانشجویان تحصیلات تکمیلی»/ حسن ملکی.

مشخصات نشر: تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی، ۱۳۹۸.

مشخصات ظاهری: هشت، ۲۴۸ ص.

فروست: «(سمت)»؛ ۲۲۸۹. علوم تربیتی؛ ۱۶۰.

شابک: ۸-۰۷۴۵-۰۲-۶۰۰-۹۷۸-۲۲۰۰۰۰ ریال

یادداشت: پشت جلد به انگلیسی: Hassan Maleki. Secondary School Curriculum Development for Postgraduate Students.

یادداشت: کتابنامه.

موضوع: برنامه‌ریزی درسی — ایران

موضوع: Lesson Planning — Iran

موضوع: آموزش متوسطه — ایران — برنامه‌های درسی

موضوع: Education, Secondary — Curriculum — Iran

موضوع: برنامه‌های درسی — ایران

موضوع: Education — Curriculum — Iran

شناسه افزوده: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی.

The Organization for Researching and Compiling University Textbooks in the Humanities (SAMT), Institute for Research and Development in the Humanities.

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۸ ب ۲ ب ۲۸۰۶/۱۵

رده‌بندی دیویی: ۳۷۵/۰۰۱

شماره کتابشناسی ملی: ۵۹۵۵۹۵۲

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)

پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی



برنامه‌ریزی درسی در دوره تحصیلی متوسطه «ویژه دانشجویان تحصیلات تکمیلی»

دکتر حسن ملکی (استاد دانشگاه علامه طباطبائی)

ویراستار: سیمین هاشمی

چاپ اول: پاییز ۱۳۹۸

تعداد: ۵۰۰

حروفچینی و لیتوگرافی: سمت

چاپ و صحافی: مشعر

قیمت: ۲۲۰۰۰۰ ریال. در این نوبت چاپ قیمت مذکور ثابت است و فروشندگان و عوامل توزیع مجاز به تغییر آن نیستند.

نشانی ساختمان مرکزی: تهران، بزرگراه جلال آل احمد، غرب پل یادگار امام (ره)،

روبه‌روی پمپ گاز، کد پستی ۱۴۶۳۶، تلفن ۰۲-۴۴۲۴۶۲۵۰.

www.samt.ac.ir

info@samt.ac.ir

@sazman_samt

هر شخص حقیقی یا حقوقی که تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه ناشر، نشر یا پخش یا عرضه یا تکثیر یا تجدید چاپ نماید، مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۳	فصل اول: اهمیت و جایگاه آموزش متوسطه در نظام آموزشی
۳	مقدمه
۷	آموزش متوسطه و آموزش عالی
۱۰	خلاصه فصل
۱۲	فصل دوم: آموزش متوسطه در ایران
۱۲	آموزش متوسطه و پرورش استعدادیابی
۱۴	آموزش متوسطه و تعیین جهت تحصیل
۱۵	اهداف دوره‌های تحصیلی
۲۵	بافت و ساختار آموزشی
۳۹	تقسیم‌بندی دروس
۴۰	نقدی بر آموزش متوسطه ایران
۴۳	خلاصه فصل
۴۴	فصل سوم: مسائل و مواضع متعارض در برنامه درسی متوسطه
۴۴	پیچیدگی دوره متوسطه
۴۶	اهداف و کارکردهای آموزش متوسطه
۴۸	مسائل عمده برنامه‌ریزی درسی
۵۴	خلاصه فصل
۵۶	فصل چهارم: رویکردهای متداول برنامه‌ریزی درسی دوره متوسطه
۵۶	مقدمه
۵۷	ضرورت انعکاس تفاوت‌های فردی در برنامه‌های درسی

رویکردهای خاص برنامه ریزی درسی

خلاصه فصل

فصل پنجم: مبانی فلسفی برنامه درسی متوسطه

مقدمه

مبانی انسان شناسی برنامه درسی

مبانی معرفت شناسی برنامه درسی

مبانی ارزش شناسی برنامه درسی

برنامه درسی بر مبنای فلسفه ها

خلاصه فصل

فصل ششم: مبانی اجتماع برنامه درسی متوسطه

مباحث اساسی مرتبط با مبانی اجتماعی برنامه درسی

اصول برنامه درسی بر مبنای اجتماع

خلاصه فصل

فصل هفتم: مبانی اقتصادی برنامه درسی متوسطه

مقدمه

تاریخچه اقتصاد آموزش و پرورش

رابطه برنامه درسی با اقتصاد

برنامه ریزان درسی و اقتصاد

اهداف اقتصادی برنامه درسی

اصول برنامه درسی مبتنی بر اقتصاد

خلاصه فصل

فصل هشتم: مبانی روان شناسی برنامه درسی متوسطه

مقدمه

نوجوانی

رشد شناختی

رشد عاطفی و هیجان ها

رشد اجتماعی

اصول برنامه درسی مبتنی بر روان شناسی

خلاصه فصل

۱۲۰	فصل نهم: تعاریف برنامه درسی و نقد آن‌ها
۱۲۰	تعاریف برنامه درسی
۱۲۱	نقد تعاریف
۱۲۳	برنامه درسی: نقشه پرورش فطرت
۱۲۷	تعریف جامع برنامه درسی
۱۲۷	خلاصه فصل
۱۲۹	فصل دهم: هدف‌های برنامه درسی دوره متوسطه
۱۲۹	رویکردهای تعیین هدف‌های برنامه درسی دوره متوسطه
۱۳۳	حوزه‌های تربیت هدف‌های برنامه درسی متوسطه
۱۴۸	خلاصه فصل
۱۵۰	فصل یازدهم: انتخاب و سازماندهی محتوا
۱۵۰	اهمیت و جایگاه محتوا
۱۵۱	معیارها و اصول انتخاب محتوا
۱۵۳	ویژگی‌های محتوای برنامه درسی دوره متوسطه
۱۵۷	سازماندهی محتوای برنامه درسی
۱۶۶	خلاصه فصل
۱۶۷	فصل دوازدهم: روش تدریس
۱۶۷	اهمیت و جایگاه تدریس
۱۶۹	مفهوم‌شناسی تدریس
۱۷۰	تدریس عنصری مؤثر در برنامه درسی
۱۷۱	رابطه تدریس با هدف و محتوا
۱۷۲	برنامه‌ریزی روش‌های تدریس و مراحل آن
۱۷۷	مراحل تدریس
۱۷۸	معرفی چند روش تدریس
۱۸۷	اصول انتخاب روش‌های تدریس در آموزش متوسطه
۱۸۸	رویکردهای فعال تدریس از نظر سه نظریه پرداز
۱۹۷	خلاصه فصل
۱۹۹	فصل سیزدهم: ویژگی‌های معلم دوره متوسطه
۱۹۹	مقدمه
۲۰۶	خلاصه فصل

مقدمه

هر یک از دوره‌های تحصیلی در نظام تعلیم و تربیت اهمیت و جایگاه خاصی دارد و در تربیت کودکان و جوانان نقش بی‌بدیلی ایفا می‌کند. سیر تکوینی تعلیم و تربیت مستلزم آن است که هر دوره تحصیلی کارآمدی داشته باشد و دانش، ارزش و توانایی همسو با هدف‌های اساسی را در فراگیرندگان ایجاد کند. دوره تحصیلی متوسطه به دلیل نوع مخاطب و انتظارات اجتماعی از نوجوانان و جوانان دوره‌ای بسیار تأثیرگذار است. خیلی از پیشرفت‌ها و همچنین عقب‌ماندگی‌های جامعه را در وضع اموری در این دوره باید جست. بر این اساس برنامه‌های درسی دوره متوسطه باید به نحوی طراحی و اجرا شود که اصل آن افرادی کارآمد و پویا باشد و بخشی از توقعات جامعه را جامه عمل بپوشاند. نقش کلی برنامه درسی را در این دوره می‌توان در چهار نسبت اساسی زندگی مورد توجه قرار داد: نسبت با - بدای متعال، با خود، با اجتماع و با خلقت مناسبات چهارگانه‌ای هستند که همه ضرورت‌های ضروری انسان در این ارتباطات اربعه قرار می‌گیرند. انتظار می‌رود در برنامه‌های درسی متناسب با ماهیت دوره تحصیلی مربوط به این نظام ارتباطی توجه شود و افرادی متوازن تربیت شوند.

در کتاب پیش رو که برای استفاده در دوره کارشناسی ارشد تألیف شده نگارنده تلاش کرده است با نگاه متوازن به ابعاد تربیت، به تربیت دانش‌آموزان به‌عنوان کمک‌کننده و زمینه‌های رشد همه‌جانبه آنان را فراهم سازد. در مجموع ویژگی‌های زیر را مدنظر قرار داده برای این کتاب برشمرده:

- در معرفی و تحلیل عناصر برنامه درسی صرفاً به عناصر چهارگانه هدف، محتوا، روش و ارزشیابی اکتفا نکرده، بلکه به سایر عناصر از جمله محیط تربیت، نقش معلم، فضا و زمان نیز پرداخته است. این ویژگی باعث می‌شود دانش‌آموزان دید گسترده‌تری کسب کنند.
- مبانی و بالتبع سایر مؤلفه‌های مطالب کتاب با رویکرد فلسفه تربیتی اسلام و ملاحظات بومی تدوین شده است. نگارنده باور عمیق دارد که در برنامه‌های درسی دوره‌های مختلف

باید مختصات بومی و ضرورت‌های دینی را در نظر گرفت و به محتواها شناسنامه داخلی داد. ممکن است در این کار نواقصی هم دیده شود ولی این راه به تداوم و تلاش دائمی نیاز دارد.

- ارتباط محتوای کتاب با اسناد بالادستی هم مورد غفلت قرار نگرفته است. از جمله آن‌ها ساحت‌های تربیتی است که در بخش اهداف و محتوای کتاب مد نظر قرار گرفته و به ارتباط آن‌ها با دوره متوسطه در حد مقتضی توجه شده است.

- رویکردهای متفاوت و گاهی متضاد در برنامه‌ریزی درسی متوسطه طرح و بحث شده است. با ملاحظه این موارد دانش‌آموزان درک درستی از رویکرد مطلوب کسب می‌کنند و تلاش‌های «گیر» خود را بر اساس آن انجام می‌دهند.

- تعاریف گوناگون برنامه درسی طرح و نقد شده‌اند. دانش‌آموزان با این تنوع مفاهیم درک می‌کنند که برنامه درسی موضوعی ارزش‌مدار و با صبغه فلسفی است و چنانچه ما با رویکرد فلسفی، «لام» از «تد» علم دینی سخن بگوییم حرف بی‌ربطی نزده‌ایم.

- بیان هدف‌های یادگیری در آغاز هر فصل، تحلیلی بودن محتوا و ارائه خلاصه در پایان هر فصل ویژگی‌های آهنگی کتاب را نشان می‌دهد. در همین قسمت از استادان محترم تقاضا می‌شود فراگیرندگان را به «وجه» اهداف و خلاصه فصل ترغیب کرده، سعی کنند تدریس خود را با این ملاحظات هماهنگ کنند.

آنچه در محتوای این کتاب تدوین یافته حاصل سال‌ها مطالعه و تدریس در دوره‌های کارشناسی و تحصیلات تکمیلی است. شکرگزار خداوند هستم که نعمت حیات را ارزانی داشت تا بتوانم منبع درسی دیگری را از طریق سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت) به دانشجویان عزیز تقدیم کنم. وظیفه خرم من دانستن از مسئولان گران‌قدر سازمان سمت، مخصوصاً از آقای دکتر آرمند مسئول محترم گروه علوم تربیتی سپاسگزاری نمایم. همچنین از خواهر گرامی سرکار خانم سیمین هاشمی تشکر و قدردانی می‌کنم که با دقت نظر بالا و بی‌راستاری کتاب را انجام دادند.